

УДК 37.036:792.8

Г. Ю. Ніколаї, М. С. Колесник
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ІНТЕРКУЛЬТУРНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ НА БЛИЗЬКОМУ СХОДІ ЗАСОБАМИ ХОРЕОГРАФІЇ

У статті висвітлюється інтеркультурне виховання дітей на заняттях хореографії в країнах Близького Сходу. Як приклад виступає Ліванський театр «Caracalla», що безумовно поєднує в собі вікові традиції аутентичного арабського танцю та сучасні тенденції розвитку світової хореографії. Дається визначення поняття «інтеркультурного» виховання. Обґрунтовується значення та важливість формування основ інтеркультурного виховання, залучаючи дітей до культур інших народів, використовуючи технології виховання засобами хореографії.

Ключові слова: *інтеркультурне виховання, країни Близького Сходу, засоби хореографії, технологія виховання, Ліванський театр – студія танцю «Caracalla».*

Постановка проблеми. Глобалізація суспільного життя, взаємодія та взаємопроникнення культур зумовили необхідність формування особистості, здатної безконфліктно діяти на новому етапі соціокультурного розвитку людства. Проблема інтеркультурних впливів мистецтва постає особливо гостро на Близькому Сході, де арабський світ традиційно відмежовується від європейського [5]. Хореографія як вид мистецтва відіграє одну з ключових ролей в інтеркультурному вихованні, формує в дитині естетичний смак, розуміння та відчуття краси музики й рухів, дає змогу для самовираження та самоствердження в багатоетнічному танцювальному колективі. Мова рухів може відігравати велику

об'єднуючу функцію, бути ідеальною для спілкування між представниками різних культур та етносів. Тому на викладача, що використовує саме методи інтеркультурного виховання, накладається дуже велика відповідальність: йому потрібно самому досконало знати свою рідну культуру, бути ідеальним взірцем, представником своєї культури, а також добре вивчити культуру інших народів, знати мову, тонкощі поведінки, добре розуміти й аналізувати відмінності та схожості між культурами.

Аналіз актуальних досліджень. На пострадянському просторі окремі аспекти інтеркультурної освіти були предметом наукових досліджень як українських (Г. Балл, В. Болгаріна, Л. Волик, О. Глузман, О. Грива, І. Зязюн, В. Каврайський, О. Ковальчук, М. Красовицький, Н. Лавриченко, І. Лощенова, О. Мілютіна, Н. Терентьева, Л. Черток, Н. Якса), так і російських науковців (Б. Вульфсон, М. Макаєв, С. Наушабаєва, Т. Рюлькер, та ін). Аналіз та узагальнення як вітчизняної, так і зарубіжної наукової думки дозволяє стверджувати, що найчастіше використовується терміни полікультурна освіта й виховання. Так, у роботах О. Аракеляна, Дж. Бенкса, В. Біблера, О. Джуринського, Г. Дмитрієва, З. Малькової з'ясовується сутність полікультурної освіти. Розвідки С. Арутюнова, Н. Бордовської, Ю. Бромлея, Дж. Гарсія, В. Єршова, А. Реана, Л. Супрунової стосуються обґрунтування мети, змісту й функцій полікультурної освіти, Г. Волкова, Н. Дем'яненко, М. Дяченка, В. Євтуха, А. Карміна, В. Кукушина, Н. Нежуриної-Кузничної – обґрунтування етнопедagogічних та етнопсихологічних засад полікультурного виховання як соціокультурного феномена, П. Рамсея – аспектів стимулювання й мотивації в полікультурному вихованні учнів, Д. Хупса – уведення до наукового обігу поняття «міжкультурна освіта», М. Беннетта – визначення основ становлення полікультурної компетенції особистості.

Мета дослідження – висвітлити особливості та розкрити технологію інтеркультурного виховання дітей засобами хореографії на Близькому Сході.

Виклад основного матеріалу. Полілог різних культур у сфері естетичного виховання й мистецької освіти школярів і молоді визначається як необхідна складова єдиного освітнього простору країн Євросоюзу [2, 12–13]. Навчання хореографії в культурних центрах Близького сходу передбачає засвоєння норм інтеркультурного спілкування, передачу та сприйняття соціокультурної інформації. Величезні пласти соціокультурної інформації містяться у світовій мережі Інтернет та є доступними, актуальними й аутентичними.

Сутність інтеркультурного виховання полягає «у стимулюванні особистості до пізнання й розуміння себе, рідної культури, свого коріння, що органічно поєднується з умінням не замикатись у сфері власних цінностей, а прагнути відкрити та зрозуміти іншого в контексті культурних традицій його народу» [1, 40]. Міжкультурне спілкування є процесом комунікативної взаємодії між індивідами, що є носіями різних культур і мають власний мовний код, конвенцію поведінки, ціннісні установки, звичаї та традиції.

Арабський регіон завдяки співіснуванню різних релігійних конфесій і політичних структур є надскладним щодо інтеркультурного виховання [4], тому адаптація дітей на хореографічних заняттях повинна проходити поступово. Механізмом, що дозволяє опановувати дітям різних національностей танцювальне мистецтво в одному колективі, стає запропонована нами технологія інтеркультурного виховання засобами хореографії:

1 фаза. Адаптація та активізація. Найголовнішим завданням цієї фази є відкрити в дитині ставлення до самої себе, товариша, групи та класу за допомогою ігрових моментів, використовуючи народні, дитячі, сучасні чи традиційні пісні, де досліджуються голос, рух, спів. У подальшому змінювати швидкість, інтенсивність і динаміку. Дуже

природньо, спонтанно та поступово діти наближуються, торкаються, дають один іншому руки, роблять коло, обмінюються з партнером, посміхаються, вітають один одного, стрибають чи топотять на місці під час звучання мелодійної теми. Вокалізація дітей допомагає звільнити й деблокувати музичні та ритмічні таланти, щоб вони почули та пізнали свої здібності.

2 фаза. Фундаменталізація. На цьому етапі необхідно розвивати творчі здібності за допомогою імпровізації, відтворення, фантазії, драматургії, завжди у зв'язку з музичним контекстом, голосом і звуками. Робота над такими факторами, як Час, Простір, Ритм, Динаміка та Відносини, вивчаючи різні напрями, траєкторії та швидкості виконання.

Викладач повинен орієнтувати та мотивувати дітей до вивчення певних традиційних танців різних культурних регіонів, що включає спів мелодії, зв'язок танцю з регіоном, походження певних рухів, знання контекстуальних і символічних характеристик (походження, значення, костюми, прикраси), хореографічних особливостей (дослідження простору, коло, ряди, колони, характерні рухи, па), специфічних ритмічних структур (сильна чи слаба доля, інтенсивність), а також форми побудови танцю (тримання за руки, перехрещені руки, без контакту, пліч-о-пліч, друг проти друга). На цьому етапі можна спостерігати спонтанне утворення пар, груп, тому що діти хочуть танцювати, тому що вони розуміють – разом у них виходить краще.

Використання ігрових моделей, створення історій, специфічних для кожного танцю, відтворення та поділення на частини вивченого матеріалу, залежно від здібностей дітей, орієнтує поступову еволюцію різноманітних тематик навчального процесу. Дуже важливо використовувати оригінальні хореографічні відео й музичні матеріали, постійно оновлювати ці методичні матеріали, що виражають специфічні форми та тонкощі виконання танцю певного культурного регіону.

Увага приділяється музичному супроводу, співу, звукам і вигукам, що супроводжують хореографію, є невід'ємною частиною цілого, що виражається дуже природно. Добре використовувати також атрибутику й обговорювати її призначення.

Необхідністю для спілкування дітей між собою є також створення моментів, коли діти можуть висловити свої уподобання з приводу кольорів, запахів, фасонів костюмів, що стосується формування естетичного смаку. Усі вступають у контакт і вчаться довіряти, ставати автономними, завдяки взаємозалежності, яка будується та дає їм впевненості. У них формується самоповага й повага до інших, що бере до уваги їхні розбіжності та специфічності. Вони погоджуються розділити звичаї, ідеї та положення та разом будують нові моделі.

3 фаза. Концептуалізація. У цій фазі релаксація та роздуми приводять до реалізації особистості в яскравих хореографічних образах, що мають концептуальний характер. Ця фаза досягається завдяки експериментальній діяльності з виразом міміки чи танцювальних рухів, де вивчається відношення жестів і музичного супроводу. Найкраще для цього використовувати повільні темпи та мелодійну музику, обговорювати емоційні відчуття, навчатися слухати внутрішню музику у тиші та передавати рухами внутрішній світ. Це прохід у філософію руху та танцю, формування власного стилю, розкриття творчого потенціалу. На всіх фазах навчання рекомендовано використовувати відповідальне, критичне й експериментальне мислення педагога, у класі повинна бути атмосфера взаємоповаги та довіри, заняття мають проходити з високою дозою розваг і задоволення.

Технологія інтеркультурного виховання засобами хореографії, також передбачає використання певних організаційних форм.

1. *Залікові звітні виступи для батьків і викладачів.* Це створює високу мотивованість дітей для подальших занять, самовдосконалення та розвитку. Підготовка до виступів об'єднує дітей, створює особливу атмосферу в досягненні єдиної мети – гарно виступити та отримати оцінку їхньої праці. Діти починають розуміти власну взаємозалежність і відповідальність один за одного.

2. *Майстер-класи із залученням іноземних хореографів чи викладачів непрофільних стилів.* Ніщо так не об'єднує, як опанування чогось нового для всіх. Перед проведенням майстер-класу необхідно

провести навчальну бесіду, розказати дітям про викладача, про даний стиль танцю, створити інтригуючу атмосферу та викликати зацікавленість. Чим більше дитина отримує інформації – тим більше її кругозір та освіченість, тим вище культурний рівень і вірогідність розкрити власний творчий потенціал.

3. *Міжнародні конкурси та фестивалі.* Участь у таких заходах дає можливість дітям відчувати себе представниками свого культурного регіону, можливість поспілкуватися з дітьми-представниками інших етносів і культурних регіонів, не тільки почути, а й побачити своїми очима відмінності та спільні риси між культурами й націями, звичаями та манерою поведінки. Це виховує в дітях національну самосвідомість та разом з тим повагу до інших народностей.

4. *Обмін учасниками між хореографічними компаніями.* Дана форма дає змогу дітям поглиблено вивчити особливості іншого культурного регіону, більш глибоко опанувати тонкощі поведінки, манеру танцю, хореографію, звичаї, почати вивчати мову та історію даного регіону, а також сприяє розвитку комунікативних інтеркультурних навичок.

Розглянута технологія та організаційні форми інтеркультурного виховання дітей засобами хореографії були розроблені та апробовані нами під час викладацької діяльності у дитячій студії **Ліванського театру «Caracalla»** [3]. Мова йде про хореографічну студію, де навчається більше 1000 дітей, серед яких є представники різних етнічних і релігійних груп (ліванці, сірійці, палестинці, росіяни, українці тощо). Філософія виховання дітей базується на засвоєнні зразків іноетнічних танцювальних культур (від національного арабського фольклору до сучасного танцю-модерн), знайомство з якими сприяє порозумінню дітей в інтернаціональному хореографічному колективі.

Традиційний арабський танець стає інтегровальним елементом, що об'єднує різні інокультури з культурою Близького Сходу (у даному випадку Ліванською). Ліванська дитяча хореографічна студія при театрі «Caracalla» заслуговує на звання найкращого взірця інтеркультурного

виховання дітей засобами хореографії. Театр завоював любов і повагу на усьому просторі Далекého Сходу та Південної Африки, створюючи грандіозні масштабні проекти та спектаклі, беручи на себе місію поширення арабської культури, об'єднання етнічних спільнот і релігійних конфесій через мистецтво та руху в напрямі культурної світової інтеграції. Гастролі театру «Caracalla» проходять не тільки в арабських країнах, але й у Європі, Америці, Канаді, в країнах Далекého Сходу (https://www.youtube.com/watch?v=NwuuEI_aNYE).

У якості педагогів у студії працюють танцюристи театральної трупи, більшість серед яких – вихідці з України. Декілька ліванських педагогів – є випускники цієї ж студії, які вирішили присвятити себе творчій роботі в театрі. Студія заснована на базі театру та має 3 танцювальні зали й велику сцену, що дозволяє проводити декілька класів одночасно. Класи викладаються за такими стилями: «Classic ballet», «Teen jazz», «Oriental dance», «Caracalla style», «Contemporary», «Hip-hop», «Floor-bar», «Folklore dance», тощо.

У студії існує три рівні підготовки дітей.

1 рівень (Teen jazz1) – початковий рівень. Діти займаються одну годину 2 рази на тиждень. Вони вивчають основи хореографії, увага приділяється розминці, розтяжці, ритміці.

2 рівень (Teen jazz2) – середній рівень, 1–2 рік навчання. Заняття на даному етапі переходять до спарених уроків і можуть тривати 2 години 3 рази на тиждень. Дітей навчають основам класичного танцю (екзерсіз біля станка на базі російської балетної школи – 1 година), друга година використовується для навчання сучасних і популярних стилів танцю, відпрацювання постановок, концертних номерів.

3 рівень (Teen jazz 3) – інтенсивний рівень. Частіше за все, це підлітки 14–17 років, які вже достатньо тривало займаються хореографією. Навчання складає 2–3 години, 3 рази на тиждень. Діти більш глибоко займаються класикою (станок, середина, стрибки), вивчають більш складні хореографічні елементи сучасного танцю, відпрацьовують концертні номери та можуть брати участь у виступах разом із танцівниками театру в комерційних проектах.

При цьому діти можуть відвідувати будь-які інші класи, що не стосуються базового навчання, більш глибоко вивчати стиль, що їм подобається, брати майстер-класи. Цікавою відмінністю є те, що групи можуть формуватися без урахування віку дітей, а тільки їхні вміння та здібності впливають на те, у яку групу вони можуть перейти. Хоч, частіше за все, на кожному рівні складності як раз і формуються вікові групи.

Кожний навчальний рік закінчується великим концертом, який розтягується на 3 дні через велику кількість дітей. На цей концерт продаються квитки за символічну плату, частіше за все їх розкуповують батьки та родичі. До такої значної події студія готується весь навчальний рік. Батькам заборонено бути присутніми на заняттях і цей момент дуже хвилюючий – побачити свою дитину на великій сцені театру.

Кожна група, починаючи із середнього рівня підготовки, та дітей віком від 10 років повинна підготувати два номери. Один номер у національному стилі, частіше за все, це стиль Caracalla, що являє собою варіант сценічного фольклорного ліванського танцю, поєднаного з класикою та контемпорарі. Другий номер може бути будь-якого іншого популярного стилю, який дає повну свободу для фантазії та експериментів постановника (це може бути джаз, рок-н-рол, хіп-хоп чи постановка мюзиклу в кращих бродвейських традиціях). Іноді групи об'єднуються й роблять великий спільний проект, тоді глядачі можуть побачити цілу класичну чи фольклорну виставу, де беруть участь усі вікові групи і зал аплодує стоячи маленьким і підростаючим акторам.

Заключні імпрези відіграють значну роль у формуванні толерантності до інших культур як у дітей, так і у батьків. Під час дитячих концертів у театрі відчувається атмосфера любові, емоціонального творчого піднесення, що об'єднує будь-які релігійні конфесії та етнічні спільноти.

Висновки. Хореографія як вид мистецтва відіграє одну з ключових ролей в інтеркультурному вихованні, формує в дитині естетичний смак, розуміння та відчуття краси музики й рухів, дає

змогу для самовираження та самоствердження в багатоетнічному танцювальному колективі. Арабський регіон завдяки співіснуванню різних релігійних конфесій та етносів є надскладним щодо інтеркультурного виховання, тому об'єднання дітей у єдиний колектив на хореографічних заняттях повинно проходити поступово. Означені ідеї були покладені в основу технології інтеркультурного виховання засобами хореографії, яка має такі фази: адаптація, активізація, фундаменталізація та концептуалізація.

Технологія інтеркультурного виховання засобами хореографії передбачає використання таких організаційних форм: залікові звітні виступи для батьків і вчителів, майстер-класи із залученням іноземних хореографів чи викладачів непрофільних стилів, міжнародні конкурси та фестивалі, обмін учасниками між хореографічними компаніями. Діяльність Ліванської хореографічної студії при театрі «Caracalla» сприяє зближенню етнічних груп і релігійних конфесій засобами мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ніколаї Г. Ю. Інтеркультурний вимір наукового музично-педагогічного простору в Польщі та Україні / Г. Ю. Ніколаї // Часопис мистецької освіти : зб.наук. праць. – Харків : ХНПУ імені Сковороди, 2013. – С. 35–41.

2. Böhle R.C. Generelle Aspekte einer Interkulturellen Ästhetischen Erziehung. Aufgaben und Konzepte der Erziehung in einer multikulturellen Gesellschaft. / R.C. Böhle // Möglichkeiten der Interkulturellen Ästhetischen Erziehung in Theorie und Praxis. – Frankfurt/M., 1993. – S. 12–28.

3. Caracalla Dance Theatre [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.caracalladance.com/>.

4. لاك رك مي لحلاذب مع الاولاء عزجلا قريه سمو ف يرض

5. لاك رك مي لحلاذب مع اي ناا لا عزجلا قريه سمو ف يرض

РЕЗЮМЕ

Г. Ю. Николаи, М. С. Колесник. Интеркультурное воспитание детей на Ближнем Востоке средствами хореографии.

Хореография как вид искусства играет одну из ключевых ролей в интеркультурном воспитании, формирует в ребенке эстетический вкус, понимание и ощущение красоты музыки и движений, дает возможность для самовыражения и самоутверждения в полиэтническом танцевальном коллективе. Арабский регион благодаря сосуществованию различных религиозных конфессий и этносов является сверхсложным по отношению к интеркультурному воспитанию, поэтому объединение детей в единый коллектив на хореографических занятиях должно проходить постепенно. Указанные идеи были положены в основу технологии интеркультурного воспитания средствами хореографии, которая имеет такие фазы: адаптации, активизации, фундаментализации и концептуализации.

Технология интеркультурного воспитания средствами хореографии предполагает использование таких организационных форм: зачетные выступления для родителей и учителей, мастер-классы с привлечением иностранных хореографов или преподавателей непрофильных стилей, международные конкурсы и фестивали, обмен участниками между хореографическими компаниями. Деятельность Ливанской хореографической студии при театре «Caracalla» способствует сближению этнических групп и религиозных конфессий средствами искусства.

Ключевые слова: *интеркультурное воспитание, страны Ближнего Востока, средства хореографии, технология воспитания, Ливанский театр-студия танца «Caracalla».*

SUMMARY

H. Nikolai, M. Kolesnik. Intercultural education of the children in the Middle East by means of choreography.

The article highlights the problem of cultural education of the children in the classroom choreography in the Middle East. Lebanese theatre «Caracalla» serves as an example that of course combines the ancient traditions of authentic Arabic dance and the modern trends in the development of the world choreography. The concept of «intercultural education» is defined. The author proves the value and importance of the basic principles of intercultural education, attracting children to other cultures, using technology education by means of choreography.

The Arab region has a very high specificity, due to various religious and political faiths, so adaptation of children should be gradual, in this regard, the article reveals the technology of education by means of choreography: 1 phase – adaptation and revitalization; 2 phase – fundamentalization; 3 phase – conceptualization.

Key words: *intercultural education, the Middle East, the choreography capabilities, education technology, Lebanese theatre-Studio of dance «Caracalla».*